

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรคเอดส์หรือโรคภูมิคุ้มกันบกพร่อง (AIDS = Acquired Immune Deficiency Syndrome) เป็นโรคร้ายแรงที่กำลังคุกคามชีวิตและขวัญของประชาชนทั่วโลก การแพร่ระบาดของโรคเป็นไปอย่างรวดเร็ว และจำนวนผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยโรคเอดส์มีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นเรื่อยๆ ปัจจุบันยังไม่มียาใดที่จะหยุดยั้งทันตักยนี้ได้ ไม่มีวัคซีนหรือการรักษาและยาใด ๆ ที่จะสู้กับโรคนี้ได้โดยมีประสิทธิภาพ โรคนี้ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งต่อบุคคล ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ ทั้งในแง่สาธารณสุข เศรษฐกิจ สังคม กฎหมาย และการเมืองต่อทุกชาติในโลก ผู้ที่ป่วยด้วยโรคนี้นอกจากจะได้รับความทุกข์ทรมานจากโรคที่เป็นอยู่แล้ว ยังต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ทั้งด้านจิตใจ อารมณ์ และสังคมอย่างมาก ผู้ป่วยมักเสียชีวิตด้วยสาเหตุจากการติดเชื้อฉวยโอกาสที่ร้ายแรง เช่น เชื้อนิวโมซิสติส คาริไนโอ เป็นต้น ซึ่งร้อยละ 60-70 ของผู้ป่วยจะตายหลังจากมีอาการ 1 ปี ร้อยละ 80 ตายภายใน 2-3 ปี และภายใน 5 ปี จะมีอัตราการตายเกือบร้อยละ 100 (Minkoff, 1986)

ดร.โจนาธาน แมนน์ ผู้อำนวยการพิเศษขององค์การอนามัยโลก ได้กล่าวในวันประชุมรณรงค์โรคเอดส์ทั่วโลกเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 1988 ว่า ขณะนี้เชื่อว่า ทั่วโลกมีผู้ติดเชื้อโรคเอดส์แล้วประมาณ 5-10 ล้านคน และในอีก 5 ปีข้างหน้า คาดว่าจะเพิ่มถึง 50-100 ล้านคน ซึ่งจำนวนนี้กำลังเป็นพาหะของโรค (Mann, 1988; สุรินทร์ พินิจพงศ์, 2530) และ WHO Weekly Epidemiological Record สรุปสถานการณ์โรคเอดส์ทั่วโลกจนถึงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ.2534 ว่า มีผู้ติดเชื้อโรคเอดส์ที่ไม่แสดงอาการถึง 8-10 ล้านคน และผู้ป่วยที่แสดงอาการ 1.3 ล้านคน (กองโรคเอดส์, 2534) ข้อมูลดังกล่าวนี้เป็นสัญญาณเตือนภัยให้ทุกสังคมและทุกประเทศในโลกต้องร่วมมือร่วมใจกันแก้ไขปัญหาโรคเอดส์นี้ตราบเท่าที่ยังไม่มีผู้คิดค้นหาวิธีรักษาหรือผลิตวัคซีนป้องกันโรคนี้ได้

สำหรับสถานการณ์โรคเอดส์ในประเทศไทยนั้น มีรายงานโรคนี้ครั้งแรกเมื่อเดือน
กันยายน พ.ศ.2527 และผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยโรคเอดส์มีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ดังจะเห็นได้
จากตารางต่อไปนี้

จำนวนผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยโรคเอดส์ในประเทศไทย ปี พ.ศ.2527-2534
(จนถึงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ.2534)

พ.ศ.	2527	2528	2529	2530	2531	2532	2533	2534	รวม
ประเภท									
ผู้ป่วยเอดส์	1	1	-	7	5	29	52	4	99
ผู้มีอาการสัมพันธ์ กับเอดส์	-	5	8	13	22	50	185	5	288
ผู้ติดเชื้อโดย ไม่มีอาการ	-	5	10	171	5,045	10,647	12,236	147	28,261
รวมผู้ติดเชื้อ ทั้งสิ้น	1	11	18	191	5,072	10,726	12,473	156	28,648

(กองโรคเอดส์ กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข "สรุปสถานการณ์โรคเอดส์"
วันที่ 31 มีนาคม พ.ศ.2534 หน้า 5)

แม้ว่าแนวโน้มของผู้ติดเชื้อโรคเอดส์ในประเทศไทยจะยังไม่สูงมากเมื่อเทียบกับประเทศอื่น แต่จำนวนผู้ติดเชื้อโรคเอดส์สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว กระทรวงสาธารณสุขคาดการณ์ว่า หากไม่มีมาตรการการป้องกันและควบคุมโรคที่เหมาะสมหรือเร่งด่วนแล้ว ในปี พ.ศ. 2539 จำนวนผู้ติดเชื้อโรคเอดส์อาจสูงเกิน 2 ล้านคน และจำนวนผู้ป่วยโรคเอดส์อาจสูงเกิน 2 หมื่นคน ซึ่งย่อมก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมหาศาลตามมาอย่างแน่นอน ส่วนสาเหตุใหญ่ ๆ 2 ประการของการติดเชื้อโรคเอดส์ ได้แก่ พฤติกรรมการใช้สารเสพติดโดยเฉพาะชนิดฉีด และพฤติกรรมด้านเพศสัมพันธ์ ทั้งแบบรักร่วมเพศหรือรักต่างเพศ หรือรักสองเพศก็ตาม สิ่งหนึ่งที่น่าสนใจคือ จากการวัดการสำรวจการติดเชื้อของกลุ่มเสี่ยงต่าง ๆ พบว่า กว่าร้อยละ 90 ของผู้ติดเชื้อทั้งหมดเป็นผู้ที่อยู่ในวัยเจริญพันธุ์และวัยแรงงาน คือ อายุระหว่าง 15-24 ปี นับว่าเป็นอัตราที่สูงและพร้อมที่จะแพร่เชื้อได้ตลอดเวลา (กระทรวงสาธารณสุข, 2533)

เมื่อพิจารณาจากกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโรคเอดส์ วัยรุ่นเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญและน่าสนใจอย่างยิ่ง เนื่องจากวัยนี้เป็นวัยที่มีพฤติกรรมต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับปัญหาโรคเอดส์ ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมด้านเพศสัมพันธ์ หรือพฤติกรรมการใช้สารเสพติดล้วนแต่เป็นสาเหตุใหญ่ของการติดเชื้อโรคเอดส์ทั้งสิ้น ดังเช่น จากการศึกษาของกลุ่มประชากรต่างๆ ของกระทรวงสาธารณสุขพบว่า ผู้ที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคเอดส์ ได้แก่ กลุ่มคนที่มีเพศสัมพันธ์แบบรักร่วมเพศ และช่วงอายุระหว่าง 16-20 ปี มีถึงร้อยละ 49.18 และกลุ่มที่ติดยาเสพติดมีความเสี่ยงสูงในการเป็นโรคเอดส์ถึงร้อยละ 89.83 (ขจิต ชูปัญญา, 2532) นอกจากพฤติกรรมต่างๆ เหล่านี้ วัยนี้ยังเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ มากมายทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม โดยเฉพาะสภาพของสังคมเมืองหลวง เช่น กรุงเทพมหานคร ซึ่งวัฒนธรรมประเพณี ค่านิยมของประเทศตะวันตกหลังไหลเข้ามามากและรวดเร็ว นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว สถานบริการวัยรุ่น ไม่ว่าจะเป็นลานสเก็ต ดิสโก้เธค คอฟฟี่ช็อป และสถานเริงรมย์ต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย นอกจากนี้สถาบันครอบครัวที่เปลี่ยนไปทำให้พ่อแม่ ผู้ปกครองไม่มีเวลาพอที่จะให้ความสนใจใกล้ชิด และอบรมสั่งสอนเลี้ยงดูบุตรหลานของตน วัยรุ่นจึงมีโอกาสระพุดไปในทางเสื่อมเสียมากขึ้น (กิติพัฒน์ นนทปัทมะคุลย์, 2533) จากรายงานของคณะกรรมการปราบปรามยาเสพติดให้โทษพบว่า ปัจจุบันมีผู้ติดสารเสพติดให้โทษทั่วประเทศไทย ประมาณ 400,000 คน และกว่าครึ่งเป็นบุคคลที่อยู่ในวัยรุ่น นอกจากนี้คลื่นนิคมบัณฑิตศึกษาเสพติดของสำนักอนามัยกรุงเทพมหานคร ยังพบว่า ผู้ติดยาในช่วงอายุ 15-19 ปี ร้อยละ 6.55 เริ่มติดยาแล้ว และส่วนใหญ่ของผู้ติดยา

ใช้แบบฉีดยา (ขจิต ชูบัญชา, 2532) และรายงานของกองกามโรค ปี พ.ศ.2530 ผู้ที่เป็น กามโรคมีอายุอยู่ในช่วง 15-44 ปี พบว่า ช่วงอายุที่ป่วยมาก 3 อันดับแรกคือ อายุ 20-24 ปี มีร้อยละ 36.47 รองลงมาคือ อายุ 25-29 ปี มีร้อยละ 23.33 และกลุ่มอายุ 15-19 ปี มีถึงร้อยละ 22.18 สำหรับอาชีพที่พบในผู้ป่วยส่วนมากคือ หญิงโสเภณี กรรมกร นักเรียน-นักศึกษา ข้าราชการ ทหารและตำรวจ ตามลำดับ (Soendoro Mahindra, 1988)

ดังได้กล่าวแล้วว่า พฤติกรรมการสำส่อนทางเพศ การมีเพศสัมพันธ์แบบรักร่วมเพศ การค้าประเวณี ตลอดจนการใช้เข็มฉีดยาร่วมกัน เป็นพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากทางที่ไม่เหมาะสม ยากที่จะเปลี่ยนแปลงได้ และพฤติกรรมเหล่านี้ก็มีองค์ประกอบที่มีผลเชื่อมโยงกัน อันได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ และความเชื่อ ความรู้สึกต่าง ๆ องค์ประกอบ 2 ด้านนี้มีผลต่อการแสดงออกด้านพฤติกรรมของบุคคล และสามารถเปลี่ยนแปลงบุคคลนั้น ๆ มาตรการเดียวที่จะควบคุมป้องกันโรคเอดส์อย่างได้ผลขณะนี้คือ การให้การศึกษ เพื่อให้เกิดความตระหนักต่ออันตรายที่เกิดจากการติดเชื้อโรคเอดส์ และสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางเพศด้วยความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ (Willard C., 1989) ปัจจุบันได้มีการรณรงค์ให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนในทุกรูปแบบ แต่อย่างไรก็ตาม การให้การศึกษ หรือความรู้ความเข้าใจในการป้องกันโรคเอดส์ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้น ต้องมีรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของแต่ละกลุ่มประชากร ชุมชน สังคม และแต่ละภูมิภาคของประเทศนั้น ๆ

ส่วนของโรคเอดส์ในสถานศึกษานั้น กระทรวงสาธารณสุขรายงานว่า มีผู้ติดเชื้อโรคเอดส์ถึง 895 ราย ดังตารางต่อไปนี้

จำนวนผู้ติดเชื้อโรคเอดส์ในสถานศึกษา ปี พ.ศ.2527-2534

(จนถึงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2534)

พ.ศ.	2527	2528	2529	2530	2531	2532	2533	2534	รวม
ระดับชั้น									
ระดับอุดมศึกษา	1	4	5	8	31	78	219	321	667
มัธยมศึกษา	-	-	-	-	-	47	60	60	167
ประถมศึกษา	-	-	-	-	-	4	5	9	18
ต่ำกว่าวัยเรียน	-	-	-	-	2	6	17	18	43
รวม	1	4	5	8	33	135	301	408	895

(เอกสารหมายเลข 4 "ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์และสถานการณ์โรคเอดส์ในประเทศไทย" กระทรวงศึกษาธิการ อ้างถึงในกองโรคเอดส์ กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข)

กระทรวงสาธารณสุขเห็นความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่จะต้องตรงรค์ต่อต้านการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ในประชากรกลุ่มนี้ จึงได้ขอความร่วมมือกระทรวงศึกษาธิการ ได้พิจารณาจัดทำหลักสูตร และคู่มือประกอบการเรียนการสอนเกี่ยวกับโรคเอดส์ให้นักเรียน ดังนั้น ประมาศเดือนตุลาคม พ.ศ.2530 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้มีการสอนสอดแทรกเรื่องโรคเอดส์ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลายในวิชาต่าง ๆ เช่น สุขศึกษา สังคมศึกษา ประชากรศึกษา เป็นต้น เพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถป้องกันตนเองจากโรคเอดส์ได้อย่างถูกต้อง (จิตรรา ทองเกิด, 2532) ผู้วิจัยเห็นว่า การศึกษา

วัยรุ่นเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต ตลอดจนเป็นกลุ่มที่มีปัจจัยและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่อาจนำไปสู่ความเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคเอดส์ได้สูง จึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาถึงสภาพความรู้ เจตคติและพฤติกรรมเสี่ยงเกี่ยวกับโรคเอดส์ในเขตกรุงเทพมหานคร ของประชากรกลุ่มนี้ ซึ่งส่วนหนึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา และยังไม่พบว่ามีผู้เคยทำการศึกษามาก่อน คาดว่าผลการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และอาจนำข้อมูลที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการทำให้ผู้ศึกษา หรือนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำหลักสูตร หรือจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแก่กลุ่มนักเรียน หรือกลุ่มวัยรุ่นอื่น ๆ อันจะช่วยในด้าน การณรงค์ป้องกันการแพร่ระบาดของโรคเอดส์มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมเสี่ยง ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการในกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับเรื่องโรคเอดส์

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ผู้วิจัยถือว่า นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ตอบแบบสอบถามความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมเสี่ยงเกี่ยวกับโรคเอดส์ด้วยความจริงใจ และตามความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึกที่แต่ละคนเมื่ออยู่จริง
2. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ไม่คำนึงว่า นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจะได้รับความรู้ข้อมูลข่าวสารเรื่องโรคเอดส์จากแหล่งใดหรือวิธีใดก็ตาม
3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นภายใต้กรอบการศึกษาที่กำหนดไว้
4. การศึกษาวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 5-24 มกราคม พ.ศ. 2534

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมเสี่ยงเกี่ยวกับโรคเอดส์ เฉพาะในกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนในสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการในกรุงเทพมหานคร ฉะนั้น ผลที่จะได้รับจากการวิจัยจึงสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในกลุ่มที่มีลักษณะกลุ่มประชากรที่คล้ายคลึงกัน และหรืออาจนำไปใช้ปรับดำเนินงานในท้องถิ่นอื่นที่มีลักษณะสภาพแวดล้อมและพื้นฐานของประชากรที่คล้ายคลึงกันเท่านั้น

สำหรับการกำหนดกลุ่มตัวอย่างประชากร (sample size) นั้น ได้จากการสุ่มตัวอย่างโดยการคำนวณจากสูตรของ Taro Yamane, (Yamane, Taro อ้างถึงใน บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ, 2531) และในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพิจารณาการสุ่มตัวอย่างโรงเรียนที่เก็บข้อมูลร้อยละ 10 ของจำนวนโรงเรียนทั้งหมด ทั้งนี้เพื่อความเหมาะสมกับสถานการณ์ เวลาและกำลังทุนทรัพย์

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

โรคเอดส์ หมายถึง กลุ่มอาการของโรคที่เกิดจากภูมิคุ้มกันในร่างกายเสื่อมหรือบกพร่อง ซึ่งมีสาเหตุมาจากการติดเชื้อไวรัสชนิดหนึ่งชื่อ HIV

ความรู้เรื่องโรคเอดส์ หมายถึง ข้อมูลความเข้าใจเรื่องโรคเอดส์เกี่ยวกับความหมาย อาการ การติดต่อและการป้องกัน ซึ่งในที่นี้วัดได้จากแบบสอบถามความรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

เจตคติเรื่องโรคเอดส์ หมายถึง ความรู้สึก ความนึกคิด ความเชื่อของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อโรคเอดส์และบุคคลที่ติดเชื้อโรคเอดส์ (อาจมีอาการขั้นใดก็ได้) การติดต่อและการป้องกันในการวิจัยครั้งนี้วัดโดยใช้แบบวัดเจตคติที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

พฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคเอดส์ หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมของนักเรียน หรือการกระทำที่มีโอกาสติดต่อเกี่ยวข้องกับหรือสัมผัสกับการติดเชื้อโรคเอดส์ ซึ่งในที่นี้คือ พฤติกรรม ด้านเพศสัมพันธ์ และด้านการใช้สารหรือยาเสพติด ซึ่งวัดได้จากแบบสอบถามพฤติกรรมเสี่ยงที่ ผู้วิจัยสร้างขึ้น

นักเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายทั้งชายและ หญิง สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการในกรุงเทพมหานครที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามรายงานของกระทรวงศึกษาธิการปี 2533 และกลุ่มตัวอย่าง ได้จากการสุ่มตัวอย่าง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงระดับความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย เกี่ยวกับเรื่องโรคเอดส์ในกรุงเทพมหานคร ตามสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน
2. สามารถนำผลการวิจัยที่ได้ไปประยุกต์ใช้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนนำไปประกอบการพิจารณาวางแผนแก้ไขปัญหาระบาดของโรคเอดส์ให้ตรงตามสภาพของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อทำงานด้านการรณรงค์ ควบคุม และป้องกันโรคเอดส์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. เป็นแนวทางในการศึกษา ค้นคว้า วิจัยในเรื่องโรคเอดส์ต่อไป